

JEZIKOVNO SVETOVANJE, PRAKSA IN IDEALI*

Rok Žaucer, Franc Marušič
Fakulteta za humanistiko, Nova Gorica

UDK 811.163.6'272:004.738.5

Jezikovno svetovanje v obliki jezikovnih koticikov ima pri nas dolgo tradicijo. Z internetom se je koticikarstvo še poenostavilo, olajšala se je tudi distribucija jezikovnih nasvetov, saj je vsak odgovor, postavljen na splet, dosegljiv tako rekoč vsakomur. Zato ne preseneča, da se je v zadnjih letih pojavilo več spletnih jezikovnih svetovalnic. Ob primerjavi nekaj jezikovnih svetovalnic prispevek omenja prednosti in slabosti posameznega tipa svetovalnice, kot tudi nekaj implikacij obstoja svetovalnic za jezikovno politiko.

jezikovno svetovanje, demokratično svetovanje, jezikovna politika

Offering language advice, mostly in the form of newspaper columns, has a long tradition in Slovenia. The Internet has made such Q-&A language consulting and the dissemination of such advice much easier; anything posted on the Internet becomes available to virtually anyone. It is thus no surprise that in recent years several online language consultancies have been set up. This paper contrasts some of these consultancies, discusses the strengths and weaknesses of particular types, and notes some implications for Slovene language planning.

language consulting, democratic consulting, language planning

1 Uvod

Jezikovno koticikarstvo na Slovenskem poznamo že dolgo (prim. Kalin Golob 1996). V 90. letih prejšnjega stoletja in še posebej po prehodu v 21. stol. se je pri nas močno razširila uporaba interneta, kar je seveda ponudilo tudi nov, zelo učinkovit in poceni medij za izvajanje jezikovnega koticikarstva. Za jezikovni koticček načeloma potrebujemo le svoje spletišče, prek katerega lahko na primer objavljamo besedila o temi po svoji izbiri, vabimo obiskovalce, da nam postavijo vprašanje in tako naprej. Zato ne preseneča, da se je v zadnjih letih pojavilo več spletnih jezikovnih koticikov oziroma svetovalnic. Ker si te med seboj niso enake, obstoj več svetovalnic že sam po sebi

vabi h kritični primerjavi različnih pristopov in izvedb. Hkrati pa se postavlja tudi vprašanje, ali je ob »samoiniciativnih« spletnih jezikovnih svetovalnicah še smiselno ustanavljati tudi uradno/institucionalizirano jezikovno svetovalnico, kot je predvideno v *Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011* (v nadaljevanju *Resolucija*). In ker je odgovor na to vprašanje odvisen predvsem od tega, ali »samoiniciativne« spletne svetovalnice zadovoljivo opravljajo nalogo, ki naj bi jo opravljala uradna jezikovna svetovalnica, je kritičen pregled dela obstoječih svetovalnic še bolj na mestu. Preden se lotiva pregleda in primerjave obstoječih svetovalnic, še nekaj ozadja.

* Zahvaljujema se anonimnemu recenzentu za komentarje. Zaradi dolžinskih omejitev je prispevek krajši, kot bi moral biti, če bi zatrjevano hotela podkrepiti z dovolj velikim vzorcem vprašanj in odgovorov ter vsaj minimalno kvantitativno analizo. Daljša predrecenzijska verzija je na voljo na spletni strani svetovalnice ŠUSS.

Pri jezikovnih vprašanjih ljudje pogosto iščejo strokovno pomoč, zato se zdi obstoj svetovalnice koristen in upravičen. Hkrati ima lahko obstoj svetovalnice tudi druge pozitivne učinke, npr. razkritje priročniško še neobdelanih tem, jezikoslovno-teoretsko relevantnih vprašanj itn. (Marušič, Žaucer 2000). A po drugi strani že sam obstoj svetovalnice nekemu podeli avtoriteto, da ve o jezikovnih rečeh več od običajnih govorcev, kar govorcem znižuje jezikovno samozavest in tako niža ugled, ki ga slovenščina v njihovih očeh uživa (prav tam); to pa je ravno nasprotje tistega, k čemur naj bi stremela naša jezikovna politika (prim. *Resolucijo*). Zato je način svetovanja nadvse pomemben, saj morajo konkretni nasveti ta potencialni negativni učinek nevtralizirati.

V luči tega sva v Marušič, Žaucer (2000) trdila, da bi morala biti glavna naloga izobraževanje uporabnikov in posledično spodbujanje njihove jezikovne samozavesti, ne le servisiranje. S preprostim servisiranjem se ustvarja slika, da je jezik za običajnega govorca tako neobvladljiv, da v jezikovnih zadevah nujno potrebuje pomoč nekoga, ki mu pove, kaj je prav in kaj ne. Govorce tako vzgajamo v vedno bolj nesamozavestne in boječje uporabnike, ki jezikovno svetovanje ne le potrebujejo, temveč so od njega pravzaprav odvisni. Nasproti običajnemu enoznačnemu odgovarjanju sva v duhu Orešnikovih (1995) opisov skandinavskih uradov za jezik postavila »demokratično svetovanje«. Glavna značilnost tega je, da ne poda le osamljenega odgovora, temveč spraševalcu predvsem poda razlago za obstoj nekega jezikovnega elementa in argumente za in proti njegovi uporabi, oziroma da če sta na voljo dve možnosti, razloži, kateremu vzorcu sledi ena in kateremu druga, kakšne sociolingvistične postavke spremljajo rabo ene in kakšne rabo druge, kaj dosega npr. s kršenjem ali sledenjem

uveljavljeni oziroma najbolj razširjeni normi itn. Odločitev za eno ali drugo dvojnico pa je vedno prepuščena spraševalcu, ki naj se na podlagi razlage in predstavljenih argumentov odloči, katero bo uporabil.

Po principih demokratičnega svetovanja so vse slovnično tvorjene dvojnice načeloma enakovredne, ne glede na izvor, zvrst itn. Pomembno je poudarjanje načelne »nenapačnosti« pogoovorne različice, ki je popolnoma legitimna v pogovornem kontekstu, ob vnosu v nepogovorne kontekste pa se mora govorci pač zavedati odziva, ki ga bo predvidoma sprožil pri povprečnem sogovorniku. Pomembno je uzaveščanje, kaj v jeziku »prav/narobe« sploh pomeni oziroma kaj je strukturno jezikovno pravilo in kaj je socialna norma v jeziku. Pri tem ne gre za odrekanje knjižnemu jeziku, temveč predvsem za širjenje zavesti o sistemskosti, »nenapačnosti« tudi pogovornih in narečnih zvrsti ter za zoperstavljanje jezikovno osnovani nestrpnosti in diskriminaciji. Oženje možnih odgovorov le na knjižni jezik je v tem smislu neustrezno.

2 Primerjava svetovalnic

Na spletu najdemo več slovenskih in tujih spletnih svetovalnic. Med domačimi navajava tiste, ki z gledajo aktivne in/ali imajo na straneh omembe vredno količino gradiva.¹ Ker so domače vse »samoiniciativne« in neuradne, od tujih omenjava le dve, ki sta obe tako ali drugače uradni, da vidimo, ali z uradnostjo vedno sovpadajo tudi določen način svetovanja.

Vprašanja o pravopisu in rabi jezika:

<<http://www.eknjiga.si/>>.

Forum *Al' prav se piše ...?*

<<http://med.over.net/forum5/list.php?125>>.

Forum *Vprašajte slovenista:* <[http://www.](http://www.centerslo.net/slvnforum/messages.asp?FID=4)

[centerslo.net/slvnforum/messages.asp?FID=4](http://www.centerslo.net/slvnforum/messages.asp?FID=4)>.

¹ Iz obravnave izpuščava ŠUSS. Ker sva pri ŠUSS-u aktivno vpletena, bi bilo primerjanje ŠUSS-a z drugimi svetovalnicami lahko pristransko. Za predstavitev koncepta in načina delovanja ŠUSS-a glej Marušič, Žaucer (2000). Pri ŠUSS-u se trudimo podajati čim bolj demokratične in razlagalne odgovore, kar pa ima za posledico še posebej v zadnjem času žal odbijajoče dolge odgovorne roke.

Accademia della Crusca: <<http://www.accademiadellacrusca.it/clic.shtml>>.
Office québécois de la langue française:
 <<http://www.olf.gouv.qc.ca/ressources/bdl.html>>.

Za vsako teh svetovalnic bova navedla kak vzorčni odgovor in ga pokomentirala.²

Vprašanja o pravopisu in rabi jezika (eKnjiga)

Svetovalnica je v okviru založbe eKnjiga pričela z obratovanjem 15. 11. 2002. Od takrat so v arhivu zbrali skoraj 1200 vprašanj in odgovorov. Ker je odgovorov res veliko, sva si ogledala nekaj najnovejših in nekaj prvih. Kot bo razvidno spodaj, so odgovori kar se da kratki, enoznačni in, še posebej novejši, tudi praktično brez razlage – verjetno zaradi hitrosti odgovarjanja. Če naj bo namen svetovalnice to, kar je opisano v uvodu, je odsotnost razlage seveda slabost. Hkrati hitrost in enostavnost odgovora pri nekaj vprašanjih pokazeta tudi druge slabosti. Kot vidimo v primeru (1), najdemo v arhivu te svetovalnice tudi dva odgovora z istim vprašanjem (prim. (1a) in (1b)), kjer gre pri drugem odgovoru očitno za popraviljanje prvega. Verjetno se je avtorjem prvemu odgovoru zdelo potrebno dodati še drugega zato, ker je prvi namesto o priimku »Zajšek« govornil o priimkih »Zajček in Zajec«.

(1) Zanima me, če tudi v tem primeru sklanjamo priimek: 'Zlata poroka Marije in Janeza Zajška' ali je pravilno 'Zlata poroka Marije in Janeza Zajšek'.

a) V slovenščini prevzame »vodilno vlogo« moški spol – ker pri tem sklanjamo ime in priimek, bi morali sklanjati: Zajček, Zajčka ... Ker pa Vas moti, priporočamo obliko: Zlata poroka zakoncev Zajec, Marije in Janeza ...

b) Zlata poroka Marije in Janeza Zajška – priporočamo: zlatoporočenca Marija in Janez Zajšek ...

V (1) je napačna že razlaga prve verzije odgovora (tj. da v slovenščini vodilno vlogo prevzame moški spol), saj se že z obrnjenim vrstnim redom imen, torej *Zlata poroka Janeza in Marije Zajšek*, nesklanjana oblika priimka ni nemogoča, take zglede najdemo tudi v korpusih (npr. *Biserna poroka Janeza in Terezije Štraktl*). Nesklanjan priimek pa je precej slabši/nemogoč, ko je bližje priimku moški spol **Marije in Janeza Zajšek*. V primeru možnosti, ki jo nudi drugi odgovor, tj. *zlatoporočenca Marija in Janez Zajšek*, pa brž ugotovimo, da se takoj, ko bi to zvezo hoteli uporabiti v npr. orodniku, spraševalčev problem ponovi: *z zlatoporočencema Marijo in Janezom Zajšek ali z zlatoporočencema Marijo in Janezom Zajškom?* Hkrati pa sta tako prvi kot drugi odgovor zanimiva predvsem še zaradi pristopa, ki bi mu lahko rekli »obhodna možnost«: namesto izbire med možnostima, po katerih sprašuje spraševalec, mu odgovarjalec ponudi tretjo možnost. Obhodne možnosti se pri tej svetovalnici pojavljajo v več odgovorih, običajno pa iskanje obhodnih variant sovпада s pomanjkanjem obrazložitve. Namesto da bi spraševalcu pojasnili, kakšen problem tiči za njegovim vprašanjem, je za odgovarjalca namreč pogosto lažje in precej hitreje, če ponudi neko tretjo možnost, ki se vprašanju izogne (na strani najdemo celo primer, kjer se treh možnosti, ki jih je ponujal spraševalec, odgovor sploh ne dotakne, ponuja le četrto možnost, ne da bi razložil, zakaj je ta boljša ali slabša od spraševalčevih). Ponujanje obhodne možnosti – vendar vedno s hkratno razlago izvirnih možnosti – se zdi smiselno, če spraševalec neposrednejšo možnost eksplicitno zavrača, češ da se mu ne zdi ustrezna, ali pa kot dodatna možnost ob bok razlaga izbire med prvima možnostima. Vendar

² S prednostmi in pomanjkljivostmi tehnične izvedbe posameznih svetovalnic (npr. način arhiviranja nasvetov) se v tem prispevku načeloma ne ukvarjava, če niso zelo neposredno povezane s kvaliteto nasvetov.

v gornjem primeru ne gre za to, temveč le za odgovarjalčevo izogibanje razlagi.³

Še en tip odgovora, ki se pojavlja v tej sve-tovalnici in ni v skladu z idejo, da naj bo sve-tovanje demokratično in izobraževalno, so pre-prosti navedki sklonskih paradigem brez kakršne koli razlage. S takim odgovorom, kjer niti ne navedemo, kje smo odgovore na vpraša-nja dobili, se spraševalca še dodatno »razvaja« in razizobražuje. Če mu ne povemo, kje smo odgovor dobili, implicitno sporočamo, da smo mi ta odgovor dobili zaradi naše uspo-sobljenosti, ki je sam očitno nima in je tudi ne more imeti, čeprav je po vsej verjetnosti rojeni govorec slovenščine. Tudi ko so v tej svetoval-nici izrecno vprašani, ali se morda neka bese-da sklanja na več načinov – kar seveda sugerira, da se ali spraševalcu ali komu v njegovi bli-žini očitno zdi vsaj potencialno mogoča še kakšna možnost – odgovarjajo samo s paradig-mo in brez razlage, (2):

(2) Zanima me, kako se sklanja ime trgovine Hofer. Ali se osnova podaljšuje z -j ali ne oziro-ma ali je mogoče oboje?

Hofer
Hoferja
Hoferju
Hofer
o Hoferju
s Hoferjem

Na odnos do jezika pri odgovarjalcih te sve-tovalnice lepo kaže odgovor pod (3).

(3) Pogosto vidim napisano (oglas za mobilni telefon HALO) in tudi slišim (M. Galunič ZOOM) besedno zvezo 'kaj dogaja'. Ali ni 'kaj se dogaja'?

Oblika 'dogajati se' je nedovršna; navadno jo

rabimo v 3. os., in sicer v pomenu 'večkrat se zgoditi': v ustanovah se dogajajo napake; to se mi dogaja pogosto ipd. Iz navedenega je razvid-no, da je **pravilna raba le z obliko se** (s povrat-no obliko).

Zakaj 'se jim dogajajo' navedene napake? Če pobrskamo po leto dni starih reklamnih pla-katih, se nekako takrat v ljubljanskem območju pojavi 'kva dogaja', in sicer predvsem pri mla-dih, nato pa se s pomočjo medijev (reklam) širi. Njihov cilj je seveda pridobiti mlade – jih nagovarjati z jezikom, ki naj bi jim bil zelo blizu. Če to delajo 'resne' ustanove, katerih cilj je tudi oblikovati materinščino, potem se ne smemo čuditi, da je vse več takih, ki govorijo polomljeno, da jih je težko poslušati in tudi razumeti. Sicer pa za ta pojav ne najdem druge razlage kot te, da posamezniki hočejo biti prikupni določeni ciljni skupini, zato jih pač nagovarjajo v 'dopadljivem' jeziku.

Kako reagirati? Če se to dogaja na javnem za-vodu, kot je Televizija, potem pošljite podobno mnenje/vprašanje (kot nam) lektorski skupini na televiziji, mogoče se bodo zamislili nad svo-jim delom in opozorili svoje 'zvezde' na napa-ke, ki jim ne morejo biti v ponos.

Odgovor jasno kaže na nestrpen odnos do sprememb v jeziku in naiven odnos do jezi-kovne zvrstnosti (omenjana slovenščina je npr. oklicana za »polomljeno«, pogovorna pr-vina pa ne za pogovorno prvino temveč za »napako«). Odgovor torej ne izraža le konzer-vativnega pogleda na jezik – kar samo po sebi ne bi bilo sporno, vsak ima pač pravico do lastnega pogleda na jezik – temveč spodbuja tudi nestrpen in nedemokratičen pristop, ki je hkrati še jezikoslovno naiven (kar je v eni fazi nesprejemljivo, nujno ostane nesprejemljivo za vselej, če se pojavlja, pa gre za aberacijo –

³ V odgovoru je sicer zapisano »Ker pa Vas moti, /.../«, vendar gre pri tem za sklepanje odgovarjalca, ki ni nujno utemeljeno. Zgolj po vprašanju sodeč na primer ni izključeno, da se spraševalcu zdita sprejemljivi obe različici, le ne ve, ali naj bi bila morda ena ali druga neustrezna (morda zato, ker se mu v zgledih z nese-stavljeno svojilno zvezo zdi sprejemljiva le različica *poroka Janeza Zajška*); izključeno ni tudi, da se spraševal-cu zdi sprejemljiva le prva različica, vendar mu je kdo v tem nasprotoval, češ da je ustreznost le druga različica; in tako naprej.

kar seveda pomeni, da naj se jezik sploh ne bi mogel spreminjati). To pa je oboje pomembno, če tovrstne svetovalnice presojava kot potencialen nadomestek uradne spletne jezikovne svetovalnice.

Al' prav se piše ...? in Vprašajte slovenista

Poseben tip spletnih jezikovnih svetovalnic predstavljajo forumi, kjer lahko na vprašanja odgovarja načeloma kdorkoli, podobno kot to velja pri raznoraznih uporabniških forumih za računalništvo ipd. Po principu forumov vsi, ki forum berejo, vprašanje opazijo in lahko nanj odgovorijo takoj, ko je objavljeno. Med tovrstne svetovalnice spada forum *Al' prav se piše ...?*, kjer se je v petih letih delovanja zvrstilo že preko 2000 tem (podatek s 13. 7. 2009). Skrbnica foruma je Nataša Purkart, profesionalna lektorica.

Svetovalni forumi so po eni strani dobrodošli zaradi večanja demokratičnosti, saj ima preko foruma možnost odgovarjanja prav vsak z računalnikom in internetno povezavo; vendar po drugi strani ni nobenega zagotovila, da bodo na forumu predstavljena mnenja izražala demokratičnost. Sodeč po vprašanih in objavljenih odgovorih različnih avtorjev so na forumu *Al' prav se piše ...?* vsaj aktivni uporabniki foruma usmerjeni precej preskriptivno in nedemokratično oziroma se ne ukvarjajo z vprašanjem, kakšna slovenščina je, temveč predvsem z vprašanjem, kakšna naj bi bila. Dejansko se zdi, da na takih forumih na splošno raje sodelujejo uporabniki z manj demokratičnim pogledom na jezik, torej tisti, ki iščejo in dajejo enoznačne napotke. Neglede na to, da sodeč po forumu *Al' prav se piše ...?* na posamezno vprašanje tipično odgovori več kot en uporabnik, torej forumski način svetovanja ne daje nikakršnega zagotovila glede poglobljenosti in demokratičnosti skupka vseh odgovorov.

S tem povezana pomanjkljivost spletnih forumov oziroma klepetalnic je tudi to, da – kot sugerira že ime – uporabniki stvar pogosto jemljejo manj resno oziroma bolj na hitro in

nepremišljeno. Posledično lahko dobimo na isto vprašanje več hitrih, a povsem nasprotujočih si odgovorov, ki so na nek način neuporabni, saj si povprečen uporabnik z njimi težko kaj dosti pomaga, prim. (4).

(4) Kaj je jedro v zvezi 'pol kozarca mleka'?

Odg1: Pol kozarca, ker brez tega poved ne bo smiselna:

Spil sem pol kozarca mleka.

Spil sem pol kozarca. (To gre.)

Spil sem mleka. (Ne gre.)

'Mleka' je desni ujemalni prilastek.

Odg2: A ni jedro samo 'pol', medtem ko sta 'kozarca' in 'mleka' desna prilastka? Jaz bi rekla, da je jedro samo 'pol'?

Odg3: Jedro stavka/povedi/besedne zveze je običajno nosilna beseda, na kateri sloni pomen te enote. V zvezi pol kozarca mleka je treba najprej razumeti, za kaj gre, zato jo je najbolje umestiti v kak stavek.

Če pa poskušamo razložiti samo to besedno zvezo, se ponuja več interpretacij, nekako pa izhaja, da je jedro *mleko*. Zakaj? V zvezi pol kozarca mleka se vprašamo: koliko mleka? – pol kozarca. Ključno je, da smo se vprašali po *mleku*. Lahko bi se tudi vprašali: pol kozarca česa? – mleka. Torej je jedro kozarec oz. pol kozarca. Vendar je vse tole bolj kot ne ugibanje, za pravilnejši pomen potrebujemo sobesedilo, da bi lahko točno vedeli, kateri pomen je ustrežnejši.

Ker lahko na odprtih forumih na vprašanja odgovarja kdorkoli, pa tak način svetovanja seveda spremlja tudi problem jezikoslovne usposobljenosti svetovalcev. V primeru (4) se ta vidik jasno pokaže kot problematičen v vseh treh odgovorih, vključno z zadnjim (ki se sicer edini trudi biti tudi razlagalen).

Podoben forum je tudi *Vprašajte slovenista*, ki ga izvajajo študentje slovenistike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Tudi ta forum je precej aktiven, v petih letih se je na njem zvrstilo blizu 1000 tem. Tudi tukaj velja,

da ker gre za »klepetalniški« tip svetovalnice, kjer lahko vsak na hitro doda svoje mnenje, so tudi odgovori često nepopolni, nerazlagalni in enostranski, saj se pogosto odgovarja z enim stavkom.

Zanimivo je torej, da forumi očitno ne delujejo prav dobro pri jezikovnem svetovanju, čeprav je znano, da so precej učinkoviti pri različnih tehničnih težavah, ko uporabniki sprašujejo, kako se reši tak ali drugačen problem pri uporabi računalnika. A medtem ko na računalniških forumih ljudje posredujejo svojo izkušnjo (kako so sami postopali, ko se jim je zgodilo kaj podobnega), uporabniki jezikovnih forumov pogosto posredujejo svoja prepričanja. Za razlagalne in argumentirane odgovore o jezikovnih vprašanjih potrebujemo poznavanje literature, teorije, uporabe korpusov itn., tako da se nam uravnotežen odgovor ne more niti posrečiti niti ni rešitev skoraj nikoli črno-bela.

Na kratko, dobre lastnosti forumskega svetovanja so torej možnost hitrega odgovora, velik nabor potencialnih svetovalcev in potencialna različnost mnenj, vendar se vsaj pri »samoiniciativnih« foramskih svetovalnicah te prednosti tipično izničijo s pomanjkljivo jezikoslovno podkovanostjo svetovalcev in s kratkimi, enoznačnimi in nerazlagalnimi odgovori. Zato tovrstne svetovalnice ne morejo služiti kot nadomestek uradne spletne jezikovne svetovalnice.⁴

Accademia della Crusca - Consulenza linguistica

Italijanska *Accademia della Crusca* do neke mere deluje kot italijanski urad za jezik. Je osrednja ustanova, na katero se obračajo raziskovalci italijanščine. Med glavne naloge spada jo raziskovanje italijanskega jezika in jezikoslovja ter izobraževanje jezikoslovcev, raziskovanje zgodovine italijanščine ter spremljanje njenega razvoja. Že od 17. stoletja *Accademia* izdaja tudi

italijanske slovarje, danes pa ponuja tudi spletno jezikovno svetovanje, z obsežnim arhivom odgovorov.

Njihovo svetovanje oz. odgovarjanje na vprašanja je zgledno. Na prvi pogled enostavno vprašanje (5), ki bi si v duhu prej omenjenih svetovalnic najverjetneje zaslužilo le preprost odgovor »prav je tako: ...«, je tu odgovorjeno s pravo malo razpravo. Vprašanja so se lotili pri samem začetku, povedali, od kod beseda prihaja, kako je prišla v italijanščino in kako se je uporabljala v zgodovini italijanščine. Odgovor pove, kaj pravijo slovarji, ki jih je v primeru italijanščine seveda precej, ter nekaj o tem, kako se takšne besedne dvojnice razvijajo. V odgovoru so navedeni tudi rezultati iskanja po korpusu, ki povejo, kakšen je najočitnejši razvoj pomena oz. do kod je razvoj že prišel. (Odgovora tu zaradi dolžine ne navajava; dosegljiv je na navedeni spletni povezavi.)

(5) Sprašujejo nas, ali obstaja razlika v pomenu ali načinu uporabe med oblikama *cioccolata* in *cioccolato*. [najin prevod]

Office québécois de la langue française - Banque de dépannage linguistique

V okviru québeškega vladnega urada za francoščino (*Office québécois de la langue française*), ki od leta 1961 na različne načine skrbi predvsem za jezikovno politiko in upoštevanje jezikovnih pravnih določil v kanadski provinci Québec, deluje tudi spletna baza jezikovnih nasvetov. Svetovalnica sicer deluje drugače od zgornjih, saj načeloma ne odgovarja na vprašanja uporabnikov, temveč v bolj tradicionalnem kotičkarskem slogu ponuja nasvete o problemih po svojem izboru.

Na strani pišejo, da so nasveti napisani tako v pedagoškem duhu, zaradi česar problemi niso le navedeni, ampak tudi razloženi, kot v normativnem, vendar ne doktrinarnem duhu, zaradi česar svetujejo ustreznejše različice

⁴ To pa ne pomeni, da obstoj tovrstnega foruma ni hvalevreden projekt z mnogimi koristimi za študente, kot je vzpodbujanje k izvenrazrednemu delovanju, k soočanju strokovnih mnenj itn.

in tako rabo vodijo do upoštevanja jezikovnih nians.

Ta zapis se sicer trudi, da pristop kljub omembi normativnosti ne bi izpadel preskriptivistično, a vendarle že privzema, da so govorci, katerih intuicija občuti razne razložke, ki očitno niso posplošeni skozi vso jezikovno skupnost, po svoje boljši od govorcev, katerih intuicija teh razložkov ne pozna; to seveda že izkazuje nedemokratičen pogled na jezik, ki govorcem z določenimi intuicijami podeljuje vlogo jezikovno elite. V ne ravno demokratičnem duhu pa je dejansko sestavljen tudi marsikateri nasvet. Na temo rabe glagola *quitter* 'zapustiti' zapišejo, da se sliši ta glagol uporabljan nepreahodno v pomenu 'oditi', a da se to rabo smatra za napačno. Napačnost pa razlagajo s tem, da naj bi bil ta glagol v moderni francoščini vedno preahoden, in kot rešitev ponujajo ali uporabo predmeta ali zamenjavo glagola s *partir* 'oditi'. V dejanski québeški francoščini je torej glagol *quitter* pri nekaterih govoricah polje svoje rabe razširil in se uporablja tudi preahodno, svetovalci pa v isti sapi omenjajo, da je ta glagol v moderni francoščini vedno preahoden. Namesto da bi opisali novo, razširjeno rabo, omenili podoben razvoj v kakšnem drugem jeziku (npr. v angleščini: *leave* 'zapustiti, oditi'), ponudili kak korpusni podatek o pogostosti in omenili, da raba očitno ni sprejemljiva za vse, svetovalci nepreahodno rabo preprosto okličejo za napačno.

Praksa québeškega urada za francoščino kaže, da tudi uradnost spletne svetovalnice ni porok, da bo svetovanje izkazovalo v uvodu omenjena načela demokratičnega svetovanja, ki uporabnike izobražuje in osvešča o jezikovni raznolikosti, toleranci, spremenljivosti itn.

3 Sklep

Dobra praksa v svetovanju pomeni spoštovanje načel razlagalnosti, demokratičnosti in ekspeditivnosti. Pomembnost zadnjega načela je sama po sebi umevna, prvi dve načeli pa sta pomembni tako zaradi uzaveščanja jezikovne

tolerantnosti kot zaradi jezikovnega izobraževanja s ciljem samopomoči, dviga jezikovne samozavesti in posledičnega dviga ugleda slovenščine pri njenih govoricah. Jezikovna samozavest in ugled slovenščine med njenimi govoric bi morala biti gotovo med najpomembnejšimi cilji naše jezikovne politike (zapisan je tudi v *Resoluciji*). Kot izhaja iz Uvoda in tudi iz diskusije o posameznih svetovalnicah, razlagalni in demokratični odgovori vodijo proti temu cilju, preprosti in enoznačni odgovori pa ravno v nasprotno smer.

Če sledimo tem sklepom, potem odločitev jezikovne politike, ki se je v *Resoluciji* opredelila za spletno jezikovno svetovalnico, pomeni, da potrebujemo jezikovno svetovalnico, ki ponuja razlagalne in demokratične nasvete, in to v razumnem času. Pregled obstoječih svetovalnic pokaže, da nobena od obstoječih slovenskih svetovalnic tem kriterijem ne zadošči, saj nobena ne združuje tako razlagalnosti in demokratičnosti kot ekspeditivnosti. Odločitve jezikovne politike za jezikovno svetovalnico torej kljub obstoju več spletnih svetovalnic zaenkrat ne moremo šteti za realizirano.

Obstoj »samoiniciativnih« svetovalnic, ki demokratičnim kriterijem ne zadoščajo, dejansko vsaj deloma deluje *proti* idealom uradne jezikovne politike (dvigovanje ugleda slovenščine, samozavesti govorcev, promoviranje tolerantnosti do sogovorcev). Tako predstavlja celo dodatno motivacijo za ustanovitev dodatne svetovalnice, ki bo tem kriterijem zadoščala in bo v tem smislu delovala kot protiutež »samoiniciativnim« svetovalnicam.

Samo po sebi je umevno, da je za dobro prakso svetovanja potrebno financiranje: razlagalno svetovanje zahteva visoko usposobljen kader in precej časa, in če naj bodo odgovori kljub temu razumno ekspeditivni, volonterstvo ni dovolj. To sicer samo po sebi še ne pomeni potrebe po uradnem, javno financiranem svetovanju. En način zasebne pobude, ki prinaša tudi financiranje, izkazuje npr. svetovalnica v okviru založbe *eKnjiga* - založbi

namreč svetovalnica lahko služi kot reklama za njeno primarno, komercialno dejavnost. A v tem primeru bi s širjenjem demokratičnih pogledov na jezik založba kakšnega uporabnika celo odvracala od nakupa vsaj svojih komercialnih jezikovnih priročnikov. Zato lahko sklep, da je dodatna svetovalnica vsekakor potrebna, interpretiramo samo na en način: potrebna je uradna svetovalnica z namenskim javnim financiranjem.

Ob tem pa je vseeno treba še kako paziti, da bo uradna svetovalnica kriterijem dobrega svetovanja tudi res zadoščala. Primer italijanske *Accademie della Crusca* kaže, da razlagalno in demokratično uradno svetovanje obstaja, primer québeškega urada za francoščino pa, da uradnost sama po sebi tega ne zagotavlja. Če bi se uradna svetovalnica izkazala za še eno svetovalnico, ki omenjenima kriterijema ne zadošča, je bolje in ceneje, če je ni.

Literatura

- KALIN GOLOB, Monika, 1996: *Jezikovna kultura in jezikovni kotički*. Ljubljana: Jutro.
- MARUŠIČ, Franc, Rok Žaucer, 2000: Jezikovnosvetovalna služba kot vzdrževalec jezikovega prestiža. Štrukelj, Inka (ur.): *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije*. Ljubljana: DUJS. 269-279.
- OREŠNIK, Janez, 1995: *Uradi za jezik v Skandinaviji*. Ljubljana: SAZU.